

SPORTUL CA INSTRUMENT AL PROPAGANDEI. STUDIU DE CAZ: REFLECTAREA PARTICIPĂRII ROMÂNIEI LA JOCURILE OLIMPICE DE VARĂ DE LA LOS ANGELES (1984) ÎN PRESA ROMÂNEASCĂ

Pornind de la opiniile exprimate de Garth S. Jowett și Victoria O'Donnell în lucrarea *Propaganda and Persuasion*, definirea propagandei se face prin referire la trăsăturile sale determinante. Astfel, prin acest concept se înțelege demersul deliberat și sistematic de a modifica percepții sau comportamente ale unui public dat, cu scopul de a servi intereselor particulare ale unui emitent¹. În cazul analizei de față, se va urmări decriptarea intereselor propagandei comuniste de la București, în contextul desfășurării Olimpiadei de Vară de la Los Angeles.

După Olimpiada de la Moscova din 1980, la care țările occidentale au refuzat să ia parte, Moscova a răspuns în 1984 printr-un gest identic, boicotul. La el au aderat țările partenere din cadrul Tratatului de la Varșovia. România a adoptat o poziție diferită de Kremlin, anunțându-și participarea la Jocurile Olimpice de la Los Angeles. Această atitudine a atras simpatia Occidentului față de statul român care își propunea să se prezinte pe sine ca pe un stat disident în interiorul blocului socialist.

Pentru Uniunea Sovietică, boicotul din 1984 a fost mai degrabă un exercițiu de imagine, unul nereușit de altfel, decât o mutare importantă pe scena internațională. Eșecul planului sovietic stă în faptul că observatorii au înțeles boicotul socialist exclusiv ca pe o revanșă pentru cel din 1980. Justificarea Uniunii Sovietice, cum că securitatea sportivilor săi ar fi fost în pericol pe teritoriul Statelor Unite, a fost percepută de media occidentală doar ca un pretext prost construit – lucru de altfel adevărat². Sovieticii au încercat să compenseze participarea la Los Angeles prin organizarea unei întreceri sportive asemănătoare în toamna anului 1984. La această manifestare, denumită *Jocurile Prieteniei*, au participat toate statele

¹ Garth S. Jowett, Victoria O'Donnell, *Propaganda and persuasion*, Thousand Oaks, SAGE, 2012, p. 6-17.

² Marlene Goldsmith, *Sporting Boycotts as Political Tools*, în *The Australian Quarterly*, 67, 1, 1995, p. 13.

socialiste care se alăturaseră Moscovei în boicot, competiția desfășurându-se sub deviza *Sport, Prietenie, Pace*³.

Anneli Ute Gabany observa că înainte de a se anunța decizia sovietică de a boicota întrecerile olimpice, presa din România prezenta pe larg pregătirile sportivilor pentru participarea la Los Angeles, dar începând cu 8 mai, presa nu a mai publicat niciun articol care să facă referire la această temă, nici măcar despre concursurile de calificare la care luau parte sportivii români⁴.

Între 7 mai 1984, ziua în care Uniunea Sovietică a anunțat că nu va participa la Jocurile Olimpice de la Los Angeles, și 24 mai 1984, zi în care România și-a anunțat participarea, au existat tratative și negocieri duse de guvernul de la București cu forul olimpic internațional. La începutul lunii mai, șeful Comitetului Internațional Olimpic, Juan Antonio Samaranch se afla la București cu ocazia retragerii din activitatea sportivă a Nadiei Comăneci, întâlnindu-se cu Nicolae Ceaușescu. Se pare că la acea întrevedere președintele României a confirmat participarea României indiferent de decizia sovieticilor. Pe de altă parte, cu două zile înaintea declarației oficiale de participare a României, la Praga a avut loc o întâlnire a miniștrilor sportului din țările socialiste. La această întâlnire, reprezentantul României, Haralambie Alexa, anunța că România va participa la Los Angeles. Înainte de a face publică decizia sa, Nicolae Ceaușescu i-a trimis o scrisoare lui Ronald Reagan, prin care îl asigură că România intenționa să ia parte la întreceri. Pe 24 mai 1984 venea și anunțul oficial, iar peste cinci zile sosea în România o delegație a Comitetului de Organizare American, pentru a face toate demersurile necesare participării⁵.

Prezentul studiu își propune să analizeze modul în care participarea delegației României la Jocurile Olimpice de Vară de la Los Angeles din iulie-august 1984 a fost relatată în presa din România comunistă. În acest sens, se vor avea în vedere, în primul rând, articolele din ziarele *Scânteia*⁶ și

³ Anita-Diana M. Sterea, *Dezvoltarea mișcării olimpice românești în perioada comunistă*, teză de doctorat, București, iunie 2012, p. 207.

⁴ Anneli Ute Gabany, *Cultul lui Ceaușescu*, traducere de Iulian Vamanu, cuvânt înainte de Dan Berindei, prefață de J.F. Brown, Iași, Polirom, 2013, p. 212.

⁵ Sterea, *Dezvoltarea*, p. 202-204.

⁶ Pentru efectuarea studiului s-au folosit numerele din *Scânteia* din perioada desfășurării Jocurilor Olimpice de Vară de la Los Angeles din 1984, 31 iulie-15 august 1984.

*Sportul*⁷ din perioada în care s-au desfășurat întrecerile olimpice, informațiile provenite din acest tip de sursă fiind completate de mărturiile a doi dintre membrii delegației României de la Jocurile Olimpice din 1984: Ioan Drăgan și Horia Alexandrescu. Partea finală a lucrării va analiza succint ultimul moment în care apare în presă Olimpiada Californiană, în 1985, când Ceaușescu a primit Ordinul Olimpic de Aur, și va arăta inclusiv rolul acestui eveniment politic din perspectiva propagandei.

Luând în considerare faptul că o ediție a ziarului *Scânteia* avea șase pagini, observăm că informațiile cu privire la desfășurarea Jocurilor Olimpice erau prezentate întotdeauna pe pagina a cincea. Prima pagină era utilizată pentru relatarea evenimentelor cotidiene cu privire la activitatea lui Nicolae Ceaușescu, care avea dedicate, în plus, în întregime, paginile doi și trei ale periodicului, unde era elogiât extensiv. Uneori îi erau dedicate articole de mai mici dimensiuni și pe paginile patru și cinci. Prezentarea articolelor cu tematică sportivă într-o manieră marginală nu trebuie să ne surprindă, având în vedere faptul că P.C.R. dădea importanță competițiilor internaționale numai atunci când deveneau un instrument extrem de util pentru cultul personalității lui Nicolae Ceaușescu.

Cu toate acestea, articolele cu privire la victoriile sportivilor români erau redactate exclusiv ca o înșiruire de rezultate, clasificări și scoruri, cu excepția celui cu privire la întoarcerea lotului olimpic în România, despre care voi discuta mai jos, și a editorialului din 14 august, în care Valeriu Mironescu opina că era meritul politicii lui Nicolae Ceaușescu faptul că România a obținut un număr impresionant de medalii olimpice. Jurnaliștii de la *Scânteia* nu aveau libertatea de a-și exprima punctele de vedere cu privire la desfășurarea Jocurilor Olimpice și acestea nu intrau în atenția redacției decât atunci când erau folosite ca instrumente de glorificare a dictatorului. Elocvent este modul în care este relatată începerea Jocurilor Olimpice, la rubrica *Informații Sportive*, într-un articol cu titlul sec: *Începerea Jocurilor Olimpice de Vară*: „La bazele olimpice din Los Angeles au început întrecerile celei de-a 23-a ediții a Jocurilor Olimpice, la care participă sportivi și sportive din 140 de țări.”⁸.

⁷ Pentru efectuarea studiului s-au folosit numerele din *Sportul* din perioada desfășurării Jocurilor Olimpice de Vară de la Los Angeles din 1984: 30 iulie-15 august 1984.

⁸ *Scânteia*, din 31 iulie 1984, p. 5.

Interpretarea este susținută și de dimensiunea și așezarea în pagină a materialelor prezentate în ziar. Acestea au dimensiuni mici, ocupând între un sfert și o treime de pagină din ansamblul periodicului. Ele sunt așezate în partea de jos, de multe ori în dreapta, lângă ele fiind publicate informații cu privire la piesele de teatru sau filmele ce puteau fi văzute în București. Excepție face articolul din 14 august, care este poziționat central, ocupând aproximativ două treimi din pagina a cincea a ziarului. Lângă el este situată *Lista de Aur*, care cuprinde toți sportivii români care au obținut cea mai înaltă distincție la Los Angeles, și clasamentul neoficial al Jocurilor Olimpice, care situa România pe locul al doilea la numărul de medalii de aur, după Statele Unite ale Americii.

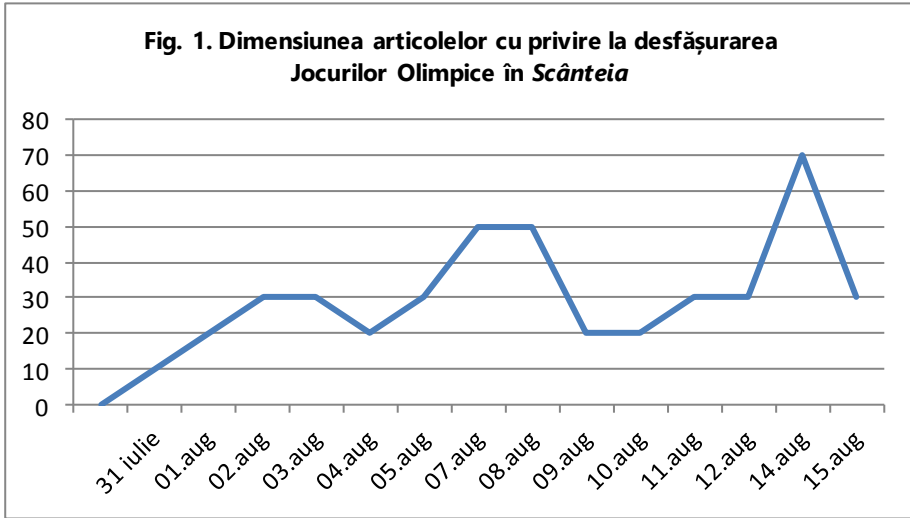
O nuanțare este totuși necesară. Pe măsură ce reprezentanții României la Los Angeles obțineau din ce în ce mai multe medalii și, mai ales, titluri olimpice, atenția oferită de presă pentru Jocurile Olimpice din California creștea semnificativ. Pe parcursul acumulării titlurilor, care aveau să claseze România pe locul secund, după țara-gazdă, dimensiunea articolelor și tonul laudativ au crescut treptat, pentru a culmina cu editorialul din 14 august. La începutul Jocurilor Olimpice, articolele aveau dimensiuni foarte mici și erau, practic, înșiruri insipide de rezultate. Pe parcursul desfășurării întrecerilor, dimensiunea lor crește treptat și apar inclusiv articole de autor⁹, dar, așa cum am arătat, nu devin într-adevăr relevante în ansamblul celor șase pagini ale ziarului.

Fig. 1 arată, pe baza unei analize cantitative¹⁰, creșterea semnificativă a interesului presei din România comunistă pentru rezultatele obținute de delegația română la Los Angeles. Observăm că primele articole sunt nesemnificative, atingându-se nivelului unei jumătăți de pagină doar în zilele de 7, 8 și 9 august, urmând apoi o scădere, ce a fost ruptă de articolul de pe 14 august. Analiza cantitativă în cazul ziarului *Scânteia*, deși întărește punctele de vedere anterior enunțate, nu este atât de evidentă precum este analiza de conținut. Având în vedere profilul politic al ziarului și apropierea zilei de 23 august, sărbătoarea națională a României, articolele cu privire la

⁹ Vezi, de exemplu, articolul semnat de Valeriu Mironescu, *Strălucita confirmare a unei strălucite școli*, în *Scânteia*, din 3 august 1984, p. 5.

¹⁰ S-a avut în vedere dimensiunea articolelor care relatau desfășurarea întrecerilor olimpice în raport cu dimensiunea paginii a cincea a cotidianului *Scânteia*, singura pagină în care astfel de articole au fost publicate.

evenimentele sportive nu puteau fi foarte numeroase. Diferențele în modul în care acestea sunt redactate sunt însă semnificative.

Este evident faptul că boicotul condus de Uniunea Sovietică a fost un test al loialității aplicat de URSS tuturor celorlalte state din blocul socialist¹¹. Extrem de utilă pentru cunoașterea relațiilor româno-sovietice ar fi putut fi analiza unei eventuale prezentări, în presa din România, a viziunii României cu privire la boicotul statelor comuniste. Acest lucru nu se dovedește posibil, deoarece presa din România nu a relatat absolut nimic despre tema în cauză. Un aspect deosebit de important pentru studiul de față este așadar faptul că niciun articol nu menționează boicotul Moscovei și al celorlalte state din lagărul socialist sau, nici măcar, unicitatea participării României în raport cu celelalte țări membre ale Tratatului de la Varșovia. Consider că atitudinea României arată interesul Bucureștiului de a nu deranja mai mult decât era cazul țările vecine și de a face un joc dublu: a prezenta regimul din România ca ostil Kremlinului, dar, în același timp, a nu deranja atât de mult Uniunea Sovietică încât aceasta să fie iritată de politica lui Nicolae Ceaușescu. Mai mult decât atât, după încheierea Jocurilor Olimpice, susține Ioan Drăgan, s-a interzis publicarea în presă a unor

¹¹ Gabany, *Cultul*, p. 214.

articole despre victoriile românești la Olimpiada de la Los Angeles pentru a nu fi deranjați prea mult aliații României¹².

De asemenea, niciun articol nu menționează primirea excelentă pe care România a avut-o din partea publicului american. Horia Alexandrescu își amintește că 100 000 de spectatori au salutat în picioare delegația sportivă a României la intrarea pe stadion, în cadrul ceremoniei de deschidere a Jocurilor Olimpice. Tot el rememorează că 10 000 de americani au intonat imnul național, *Trei Culori*, după victoria reprezentanților României la canoe sau că tot 10 000 de americani au aplaudat frenetic victoria lotului de gimnastică feminină al României¹³. Ioan Drăgan povestește că oriunde mergea delegația olimpică a României, se auzeau scandări de: *Bravo România!* Drăgan recunoaște că primirea excelentă s-a datorat participării României la Jocurile Olimpice, în ciuda boicotului socialist¹⁴.

Motivul pentru care presa de la București nu relata despre primire se leagă de acel joc duplicitar în politica internațională pe care îl făcea regimul condus de Nicolae Ceaușescu. O relatare a primirii excelente a delegației României ar fi însemnat o menționare a boicotului socialist, care ar fi deranjat cu siguranță vecinii României mai mult decât își dorea regimul de la București. În acest context, presa românească și-a modelat atitudinea astfel încât să servească intereselor partidului și, după ce delegația României a obținut rezultate notabile, să transforme aceste rezultate în instrumente utile pentru propagandă.

Participarea la Jocurile Olimpice de la Los Angeles constituia pentru regimul comunist de la București încă un prilej de a evidenția prin aparatul de propagandă interesul lui Nicolae Ceaușescu pentru o politică de colaborare între popoare și viziunea acestuia privind necesitatea unei schimbări profunde în relațiile internaționale:

„Noi vedem în participarea la competițiile internaționale un mijloc important de dezvoltare a prieteniei și colaborării tineretului nostru cu tineretul din celelalte țări, de adâncire a cunoașterii și înțelegerii reciproce între popoare. De aceea, trebuie să facem totul pentru ca activitatea sportivă ce o desfășurăm pe plan mondial să reflecte nemijlocit politica de pace, înțelegere și colaborare a partidului și statului nostru, eforturile României socialiste de a contribui la instaurarea unor relații noi și

¹² Ioan Drăgan, *Martor la 8 Olimpiade de Vară*, București, Editura Porus, 1992, p. 54.

¹³ Horia Alexandrescu, *Olimpiada californiană*, București, Editura Sport-Turism, 1985, p. 5, 48.

¹⁴ Drăgan, *Martor*, p. 53.

a unei ordini noi în viața internațională, la făurirea unei lumi mai bune și mai drepte.”¹⁵

Conform propagandei de la București, cele 20 de titluri olimpice obținute de sportivii români ar fi fost exclusiv o consecință fericită a faptului că la conducerea statului se afla Nicolae Ceaușescu:

„Zecile de titluri și medalii olimpice dobândite de reprezentanții noștri constituie o reflectare strălucitoare a propășirii sportului în perioada cea mai fertilă de dezvoltare multilaterală a României: EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU.”¹⁶

Victoriile sportivilor români au fost folosite de regim pentru a-l glorifica pe Nicolae Ceaușescu și P.C.R., având în vedere faptul că se apropia ziua de 23 august. Astfel, *Scânteia* a publicat la întoarcerea lotului olimpic în țară interviuri cu câțiva dintre campionii olimpici români. În cadrul acestora, sportivii erau nevoiți să dedice reușitele lor olimpice partidului și președintelui republicii.

„Talentul meu sportiv a găsit cele mai largi posibilități de afirmare datorită minunatelor condiții de pregătire și viață care mi-au fost create în toți acești ani de muncă pentru victoria olimpică. Mulțumesc pentru toate, din inimă, și mă simt fericită și totodată onorată să dedic victoria olimpică gloriosului jubileu de la 23 august și Congresului al XII-lea al partidului nostru (Anișoara Cușmir-Stanciu, campioană olimpică la săritura în lungime); Am fost nu numai simpli sportivi, ci și mesagerii politicii de pace, prietenie între tineri și colaborare între popoare, politica României socialiste, a președintelui țării, iubit și stimat, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Cu sentimentul cald al îndeplinirii datoriei patriotice, noi, sportivii români, am raportat conducerii partidului nostru, tovarășului Nicolae Ceaușescu, despre marile succese ale delegației României la Jocurile Olimpice, raport patriotic, la fel de emoționant pentru mine ca și atunci, la Lacul Casitas, când s-a înălțat pe cel mai înalt catarg tricolorul țării mele (Ivan Patzaichin, canoist, câștigător a patru medalii de aur pe parcursul a cinci ediții ale Jocurilor Olimpice); Din inimă, plină de recunoștință, mulțumesc Partidului Comunist Român, personal tovarășului Nicolae Ceaușescu, tovarășei Elena Ceaușescu, pentru atenția multilaterală acordată nouă, sportivilor români (Maricica Puică, campioană olimpică la 3 000 de metri); Mulțumesc pentru condițiile care mi s-au creat de mică, cu tot respectul mulțumesc iubitului nostru conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și-mi iau un nou angajament să muncesc fără preget pentru a cuceri alte trofee, spre gloria eternă a țării mele, România socialistă (Ecaterina Szabo, multiplă campioană olimpică la gimnastică); Datorăm totul, toate victoriile noastre, condițiilor excepționale de pregătire, dragostei și atenției cu care noi canotoarele am fost înconjurate timp de

¹⁵ *Scânteia*, din 14 august 1984, p. 5.

¹⁶ *Ibidem*.

ani, prin grija părintească a partidului și guvernului (Valeria Răcilă, campioană olimpică la schif-simplu). Suntem un grup de tineri români, formați ca tehnicieni de celebra școală românească, formați ca oameni, ca patrioți, prin educația primită de Partidul Comunist Român. Partidului, personal tovarășului Nicolae Ceaușescu, îi mulțumim cu profundă stimă și dragoste, pentru că astăzi suntem antrenori cu renume, antrenorii primei echipe de pe glob, echipa României - campioană olimpică!”¹⁷ (Adrian Goreac, antrenor principal al echipei de gimnastică feminină).

Conform lucrării lui Horia Alexandrescu, publicată în anul următor Olimpiadei de la Los Angeles, sportivii români au trimis din California o telegramă adresată Comitetului Central și lui Nicolae Ceaușescu. Textul ei ilustrează presiunea ideologică a epocii, sub care erau nevoiți să lucreze sportivii:

„Muncind și trăind în epoca de aur a națiunii noastre, inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, epoca denumită cu mândrie patriotică Epoca Nicolae Ceaușescu, suntem fericiți și onorați să dedicăm victoriile noastre la cea mai importantă competiție sportivă internațională Dumneavoastră, tovarășe Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, președintele Republicii, celei de-a 40-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și marelui forum al comuniștilor români, Congresul al XII-lea al partidului.”¹⁸

Climatul ideologic al regimului lui Nicolae Ceaușescu presupunea o depersonalizare a meritului sportiv, în sensul în care victoriile olimpice se datorau, în primul rând, contextului benefic pentru performanța sportivă, asigurat de P.C.R. și de Nicolae Ceaușescu. Firește că acest tip de discurs este un construct al aparatului de propagandă al P.C.R. și că medaliile cucerite de lotul olimpic al României se datorau, în primul rând, perseverenței și geniului individual al sportivilor și antrenorilor, dar ideile care reies din publicațiile epocii ne evidențiază imaginea pe care organele de partid încercau să o transmită despre națiune, către națiune. Tot ce se întâmpla pozitiv se întâmpla datorită lui Nicolae Ceaușescu și P.C.R., tot ce se întâmpla negativ se întâmpla spre elogiul lui Nicolae Ceaușescu și a P.C.R. În acest context, sportul nu era doar un instrument de obținere a prestigiului internațional, pe care firește că România îl obținea într-o oarecare măsură, ci devenea și un instrument util pentru a transmite un anumit mesaj către populația României. În ce măsură românii deveniseră

¹⁷ Scânteia, din 15 august 1984, p. 5.

¹⁸ Horia Alexandrescu, *Olimpiada*, p. 6.

deja imuni la acest tip de propagandă în 1984 este dificil de stabilit în mod empiric.

Trecând la analiza ziarului *Sportul* din perioada desfășurării întrecerilor olimpice, observăm o diferență semnificativă a modului de relatare a participării României la Olimpiada de la Los Angeles, față de cea prezentă în *Scânteia*. În *Sportul*, articolele din această perioadă tratează, cu unele excepții, destul de rare totuși, activitatea sportivilor români în California și victoriile acestora. Articolele sunt de dimensiuni importante și au o poziție centrală în ansamblul periodicului. Se observă, spre deosebire de *Scânteia*, un interes veritabil pentru evenimentul sportiv și, foarte important, pentru sportivii în sine. Explicația acestor diferențe stă în scopul total diferit al celor două publicații. *Scânteia* era organul propagandistic principal al P.C.R., teme tratate fiind, în general, de natură politică, economică sau socială, iar trimiterile la Nicolae Ceaușescu, abundente. *Sportul* era un periodic care trata exclusiv întrecerile sportive, cu unele referiri de natură ideologică la reușitele regimului sau la Nicolae Ceaușescu, dar și acestea în trecere și, de altfel, obligatorii pentru orice publicație din Republica Socialistă România.

Totuși, propaganda era prezentă și susținea, la fel ca și în cazul primului ziar analizat, că reușitele sportivilor români se explică, în primul rând, prin climatul propice de dezvoltare sportivă de înaltă performanță asigurat de regimul lui Nicolae Ceaușescu:

„Delegația Republicii Socialiste România, participantă la cea de-a XXIII-a ediție a Jocurilor Olimpice de Vară, desfășurată la Los Angeles [...] raportează Comitetului Central al Partidului, dumneavoastră personal, multe stimate și iubite, tovarășe secretar general, încheierea misiunii încredințate de a reprezenta cu cinste și demnitate sportul românesc [...] Aceste succese, care confirmă valoarea și competitivitatea sportivilor români pe plan internațional, au fost posibile datorită grijii deosebite pe care o acordă dezvoltării mișcării noastre de cultură fizică și sport, condițiilor minunate de pregătire create în țară, ca și de posibilitățile largi de afirmare în lume asigurate de conducerea partidului și statului, de dumneavoastră personal, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, pentru care vă adresam cele mai vii sentimente de mulțumire și recunoștință. De asemenea, în aceste momente de bucurie, gândurile delegației noastre olimpice se îndreaptă, cu stimă și înaltă considerație, către tovarășa Elena Ceaușescu, pentru sprijinul acordat dezvoltării mișcării sportive românești.”¹⁹

¹⁹ *Sportul*, din 15 august 1984, p. 1.

Pe lângă acest exemplu, un caz elocvent este numărul din 11 august 1984, care oferă cercetătorului o imagine ciudată. Într-un ziar care trata teme sportive apare, pe prima pagină, un articol despre ședința Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. Citind articolul, observăm că sportul nu se afla în niciun fel pe ordinea de zi a ședinței²⁰.

La fel ca și în cazul ziarului *Scânteia*, niciun articol din *Sportul* nu menționează boicotul socialist, unicitatea participării României la Jocurile Olimpice din 1984 în raport cu restul blocului socialist sau primirea foarte bună pe care lotul olimpic al României a avut-o din partea publicului american. Articolul care descrie începutul întrecerilor olimpice, cu titlul *Ceremonia de deschidere a J.O. '84- Tinerețe și Entuziasm*, are ca temă centrală avantajele aduse de televiziune asupra sportului:

„Ce cuvinte s-ar putea oare adăuga imaginilor pe care le-ați urmărit duminică pe micile ecrane, de la Ceremonia de Deschidere a celei de-a XXIII-a Olimpiade pe Memorial Coliseum din Los Angeles? Poate doar despre culori, atât de multe și atât de variate încât oboseau retina, sau despre amploarea stadionului de peste 9 000 de locuri, plin ochi [...] Bizarul situației l-a rezolvat însă televiziunea... În '32 nu au existat transmisiile televizate, pe când acum numărul celor care au urmărit Ceremonia de deschidere, în transmisiune directă sau în reluare, în funcție de fusele orare ale globului, se apreciază a fi fost a ordinul de peste două miliarde de telespectatori.”²¹

Acest fapt susține ideea dezvoltată în prima parte a lucrării, anume că România încerca să ducă un joc duplicitar între Occident și Moscova.

Fig. 2²² arată foarte elocvent, mult mai evident decât în cazul ziarului *Scânteia*, raportul dintre reușita sportivă și acoperirea în presă a desfășurării olimpiadei. Pornind de la un nivel de acoperire foarte redus, dimensiunea articolelor cu privire la eveniment crește aproape pe tot parcursul desfășurării întrecerilor, cu un ritm foarte mare în special în perioada 1 august-7 august, atingând cel mai înalt nivel pe 13 august. Scăderea bruscă din final se explică prin încheierea competițiilor, articolele publicate pe 14 și 15 august relatând întoarcerea în România a delegației olimpice.

²⁰ *Ibidem*, din 11 august 1984, p. 1.

²¹ *Ibidem*, din 30 iulie 1984, p. 1.

²² S-a avut în vedere dimensiunea articolelor cu privire la desfășurarea întrecerilor olimpice în raport cu dimensiunea ziarului deoarece articolele cu tema avută în vedere nu au fost publicate pe o pagină anume. Ziarul *Sportul* avea șase pagini, cu excepția numerelor din 6 și 13 august, care au avut fiecare câte opt pagini.

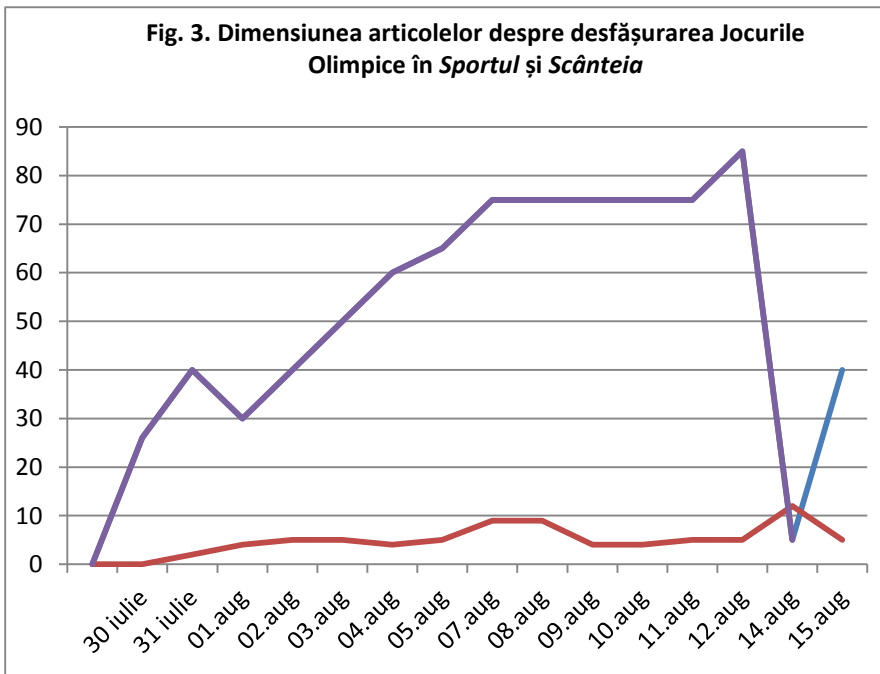
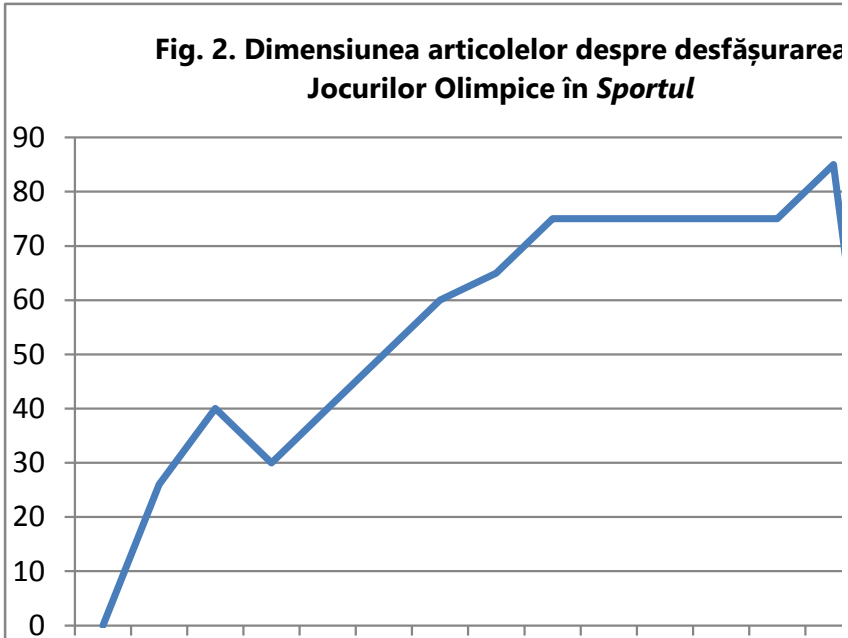

Fig. 3²³ arată faptul că există tendințe asemănătoare în evoluția acoperirii Olimpiadei de Vară din Statele Unite în cele două ziare. Se poate observa, de asemenea, diferența uriașă de acoperire dintre *Scânteia* și *Sportul*. Pentru studiul de față, analiza calitativă se potrivește excelent pentru cazul ziarului *Scânteia*, în timp ce analiza cantitativă reliefează mult mai elocvent anumite aspecte în ceea ce privește cazul ziarului *Sportul*.

Dincolo de dimensiunea propagandistică, România a avut inclusiv beneficii de altă natură pentru participarea la Jocurile Olimpice din 1984. Nadia Comăneci a fost invitată să facă parte din Comitetul de Organizare pentru gimnastică, deplasarea lotului olimpic al României a fost asigurată parțial de Statele Unite și de Comitetul Internațional Olimpic, iar și România a primit cinci zile de transmisiuni olimpice gratuite²⁴.

Participarea României la Jocurile Olimpice de Vară de la Los Angeles avea să aducă regimului de la București încă o victorie politică în anul următor. În august 1985, președintele Comitetului Internațional Olimpic, Juan Antonio Samaranch, a făcut o vizită în România, fiind cazat la o vilă de protocol de la Neptun. În cadrul acestei vizite, Samaranch i-a decernat lui Nicolae Ceaușescu Ordinul Olimpic de Aur, cea mai înaltă distincție olimpică. Decernarea ordinului se află, evident, în legătură directă cu atitudinea României din anul precedent²⁵.

Propaganda comunistă de la București nu avea cum să nu se folosească de acest eveniment, de altfel de natură exclusiv politică, pentru a-l elogia pe Nicolae Ceaușescu. Totuși, nici în articolele care relatează acest eveniment nu se face nicio mențiune directă la Moscova și la boicotul statelor socialiste. Autoritățile comuniste erau, evident, conștiente de motivul pentru care Samaranch îi decerna Ordinul președintelui României. Într-o notă din 23 iulie 1965 se menționa că la Paris, în cadrul sesiunii Comitetului Internațional Olimpic, s-a luat decizia să se ofere lui Nicolae Ceaușescu cea mai înaltă distincție olimpică ca semn al omagiului pentru atitudinea României din anul precedent²⁶.

²³ Analiza care a stat la baza fig. 3 a luat în calcul dimensiunea articolelor din *Scânteia* și *Sportul* în raport cu dimensiunea întregului periodic.

²⁴ Sterea, *Dezvoltarea*, p. 206.

²⁵ *Scânteia*, din 3 august 1985, p. 5.

²⁶ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, fond „*Problema Sport*”, vol. 1, p. 284, 284v apud Sterea, *Dezvoltarea*, p. 248.

În discursul ținut de Samaranch putem observa trimiterile clasice la dezvoltarea mișcării sportive în România, dar și la Daciade:

„Adresându-se tovarășului Nicolae Ceaușescu, Juan Antonio Samaranch a anunțat decizia, în unanimitate, a Comitetului Internațional Olimpic de a-i conferi cea mai înaltă distincție olimpică, în semn de deosebită prețuire a sprijinului neprecupețit al țării noastre, al președintelui României socialiste, față de idealurile olimpice. Oaspetele a elogiat preocuparea constantă a președintelui Nicolae Ceaușescu pentru dezvoltarea mișcării sportive din România, arătând că a avut ocazia să cunoască nemijlocit participarea de masă, entuziastă, a tineretului din țara noastră la manifestările sportive din cadrul Daciadei.”²⁷

Această transcriere, într-un perfect limbaj de lemn, ne face să credem că, cel mai probabil, autorul articolului a modificat discursul președintelui Comitetului Internațional Olimpic, care oricum, în acel context, cu siguranță că nu a spus ceva notabil sau ieșit din uzanțele diplomatice, pentru a-l plia în mod perfect pe limbajul comunist.

Totuși, discursul lui Nicolae Ceaușescu face unele referiri la evenimentele internaționale din anul precedent. Firește, nu există o numire directă a Uniunii Sovietice, dar era evident pentru oricine la ce state se referea președintele român:

„Acum ne aflăm într-o epocă de încordare deosebită în viața internațională, când, din păcate, sportul - chiar și Jocurile Olimpice - sunt tot mai mult puse în discuție și se fac încercări de a fi folosite în anumite scopuri politice. Noi considerăm că mișcarea olimpică, sportul în general, Jocurile Olimpice în mod special, trebuie să-și păstreze în continuare caracterul lor de a servi apropierii și prieteniei între popoare, că indiferent de problemele de ordin politic, filosofic, de orânduire socială, dintr-o țara sau alta, el să prilejuiască o întrecere liberă între cei mai buni și să câștige întotdeauna cei mai buni, dar mai cu seamă să contribuie la apropierea, la cunoașterea tineretului, a popoarelor. Apreciem că numai în măsura în care Jocurile Olimpice, sportul în general, vor reuși să-și păstreze acest caracter și să aibă un rol tot mai mare în direcția prieteniei și păcii, își vor îndeplini întotdeauna rolul și misiunea pe care le au.”²⁸

Așadar, modul în care propaganda relatează desfășurarea ceremoniei de decernare a Ordinului Olimpic de Aur se înscrie în același tipar pe care l-am observat în articolele cu privire la desfășurarea Jocurilor Olimpice. Încercând să obțină un beneficiu de pe urma sportului, regimul de la București a păstrat însă o limită peste care nu putea trece în a-și afirma diferența de

²⁷ *Scânteia*, din 3 august 1985, p. 5.

²⁸ *Ibidem*.

opinie față de Moscova, așa explicându-se lipsa oricăror referiri la boicotul socialist.

Având în vedere aspectele prezentate până acum, privitoare la relația dintre sport și propagandă, cred că se poate afirma că sportul a fost, în cazul regimului comunist român, un instrument al propagandei. El a fost folosit de autoritățile de partid și de stat pentru elogiarea președintelui, făcând astfel parte din cultul personalității. Sportul a devenit interesant pentru regimul comunist de la București exclusiv ca un instrument propagandistic de elogiare a lui Nicolae Ceaușescu. La începutul întrecerilor olimpice, relatările erau niște simple înșiriri de rezultate. Pe măsură însă ce numărul de medalii obținute de români creștea, ajungându-se la sfârșitul competiției la cea mai bună reușită a României la Jocurile Olimpice, propaganda a devenit din ce în ce mai interesată de întrecerile de la Los Angeles. Articolele erau mai lungi, plasate în centrul paginii și s-au transformat în adevărate editoriale. De asemenea, aspect foarte semnificativ, când rezultatele s-au dovedit excepționale, a început să fie menționat și numele lui Nicolae Ceaușescu.

Pe măsură ce sportul devenea interesant pentru regimul comunist, el se transforma într-un instrument al propagandei. Sportul era folosit, și participarea la Olimpiada de la Los Angeles din 1984 arată excelent acest fapt, pentru obținerea unui prestigiu internațional, dar și a unuia la nivel național, populația fiind evident informată de victoriile excepționale ale sportivilor români cu scopul de a se legitima conducerea partidului unic.

În contextul în care propaganda susținea că succesele sportive se datorează, în primul rând, condițiilor create de conducerea lui Nicolae Ceaușescu, avea loc un fenomen de depersonalizare a meritului sportiv. Astfel, totul se datora partidului și secretarului său general. Sportivii luptau nu pentru propria lor victorie, ci pentru noțiuni abstracte, precum mândria națională sau datoria patriotică.

Relația dintre sport și regimul comunist merită o atenție deosebită deoarece sportul este un fenomen de masă, care atrage interesul unor arii foarte largi ale populației. Acest fapt îl transformă într-un instrument extrem de eficace al propagandei, de care partidul se folosea și căruia îi denatura sensul, în așa fel încât să se plieze pe interesele comuniștilor. Lucrarea de față a încercat să evidențieze aceste aspecte printr-un studiu de caz, dar

sunt extrem de necesare cercetări care să se ocupe cu astfel de problematici pentru întreaga perioadă comunistă.

IONUȚ MIRCEA MARCU
Universitatea din București

SPORT AS INSTRUMENT OF PROPAGANDA. CASE STUDY: COVERAGE OF THE
ROMANIAN PARTICIPATION AT THE LOS ANGELES SUMMER OLYMPICS (1984)
IN THE ROMANIAN COMMUNIST PRESS

Summary

The aim of this article is to show the way that the Romanian participation at the 1984 Summer Olympics was presented in the Communist media from Romania. The main sources consist of articles from *Scântea* and *Sportul*, published during the Summer Olympics. Apart from that, information from memoirs of Horia Alexandrescu and Ioan Drăgan was used because they were present in Los Angeles, with the Romanian delegation. The last part of this paper will analyze the way that the Romanian newspapers used the decoration of Nicolae Ceaușescu with the highest Olympic distinction for propaganda purposes.

As long as sport was important and relevant for the Communist regime, it became an instrument of propaganda. Sport was used to gain international prestige, and this is very well shown by the event of 1984; and in order to create internally the idea that the Communist Party is responsible for the sportive success as well.

In the context that every sport victory was possible due to the regime of Nicolae Ceaușescu, from the propaganda point of view, a depersonalization of sport merit happened.

The relationship between the Communist regime and sport should get a very close attention from scholars because sport is a mass phenomenon, in which large parts of population take part. This fact makes sport a very useful tool for propaganda, the Party using it in a way in which it served the interest of the regime. This article will try to show these aspects, but it is absolutely necessary that scholars expand the scope of this analysis to the entire Communist period.

Keywords: sport, propaganda, cult of personality, Summer Olympics, Nicolae Ceaușescu.

